

FRANTZI, KALEDONI BERRIA ETA EUZKADI

EUSKALERRITIK MUNDURA BEGIRA

KALEDONI BERRIA

Azkeneko denbora auetan sarri entzun dogu Kaledoni Berriaren izena, eta sarri entzungo dogu emendik aurrera ere.

Kaledoni Berriak eta Euzkadi'k badabe politika-giroan alkarrekingo kidetasun aundia. Merezi dau beraz gure begiraldi bat urrutiko lurralde arek.

Aurretik ordea, ikusi daigun lurralde ura zer dan eta non dagoan.

Kaledoni zarra, Inghlanderrian dago. Izen orrekin deitu eutsoen ba erromatarrek Inghlanderriaren iparraldeari.

Kaledoni Berria, Pazifik-Itxas nagusian, Australi'tik sortalderuntz, 1.500 kilometrora dagoan ugartedi bat dogu. Cook mariñel inglandarrak eman eutsan izen ori; bera izan bait zan, 1774'ean alderdi aietara aurrena iritxi zana. Aren atzetik, 1843'ean frantziar mixiolari katolikoak agertu ziran ara, eta amar urte geroago, 1853'ean, beretzat artu ebazan, ugarte aiek, Frantzi'ko Jaurlaritzak. Eta izenez aldatu: Nouvelle Caledonie.

Orrela, lurralde batek jasan daikean okerrik aundiena, gertatu yakon Kaledoni Berriari: Frantzi'ren edo Españi'ren menpera jaustea.

* * *

NEURRIAK

Bat izan ezik, ugarte aiek oso txikerrak dira. Aundienak, 8.548 Km. laukoi dauz (10.421, Naparroa'k; 7.261 Ego-Euzkadi'ko beste iru lurraldeek).

Lurrez, eta batez ere lurpez, toki aberatsa da Kaledoni Berria. Bere aberastasuna, batez ere meakietatetik datokio. (Nikel-meatzetatik aberastasun orren bostetik laua: 4/5).

Eun milla biztanle dauz. Erdiak, bertako kanaketarrek; beste erdiak frantziarrak geienak, baiñan baita Frantzi'k Bietnan'dik-eta aruntz eramandako langille morroiak ere.

* * *

KIDETASUNAK

Egiatzko Kaledoni Berriro jendeek, kanaketarrek, askatasuna nai dabe. Orra or Kaledoni Berriaren eta Euzkadi'ren arteko kidetasun bat.

Baiñan ez dabe askatasunik Iortuko, edo beintzat oso gaitz egingo yake askatasun ori lortzea. Orra bigarren kidetasuna.

Zergaitik egingo yaken —eta egingo yakun— ain gaitza? Gaur bi lurralde auen jabe diran Laterrien zekentasanaren erruz. Orra or irugarren kidetasuna.

* * *

ASKATASUNA

Ez da oraingoa kanaketarrek askatasuna lortu nai izate ori. Len ere, jagi bait ziran bein, frantziarren jaurketaren aurka. Zapalduak izan ziran. Eta ori gertatuko yake oraingoa ere. Zergaitik?

— Kaledoni Berriko ugarterik aundiena ere, txikia dalako. Egia da Txipre bera ere ez zala ugarte aundia, eta Kaledoni Berria baiño txikiagoak dirala Karibe-Itxasoan askatasuna lortu daben ugarte asko; Grenada, adibidez, edo Barbados, eta orrela beste batzuk ere. Baiñan ugarte auek danak, Inghlanderriarenak ziran. Inghlanderria, ordea, ez da Frantzi!

2.ª: Auteskundeetan kanaketarrek beiñere irabaziko ez dabelako. Ori —auteskundeetan auek irabaztea gerta ez daiten—, kolonizatzaill berriak eraman dauz Frantzi'k azkeneko urte auetan; eta, bere Indotxina (gaurko Bietnan) gauldu eban ezkerro, lanerako, Tonkin, Annan eta Kotxintxina'ko jendea ugari. Baita Filipinetatik eta Indonesi'tik ere.

Jende auek danak, zertik-bizi galduko dabelaren bildurrez, fantziarrei ematen dautse beren autarkia.

Orrelako zerbait gertatzen yaku emen ere: azkeneko ogei ta amar urte auetan atzerritar asko etorri yakula. Ez dira Españi'ko Jaurlaritza'k ekarriak izan; eusko-kapitalismoak baizik. Emankorra goa —diruz emankorra goa—, bait zan langille merke aiek ekartzea ola berriak langaillu berri egokiez ornitza baiño.

* * *

ETORRIAK

1961'garren urtea zan. Eusko kapitalista batek, "baze-kiala, irikitza zijoan olak amar urte beesterik ez ebalan lanean jarduterik izango" esan eustan. "Baiñan —nik—, Extremadura'tik ekartzera itxaroten dozuen langille oiek lanik gabe geldituko dira"! Eta berriro arek: "Estaduak-

edo, artuko dauz norbaitek bere kontura". Ostera nik: "eta atzerritar oiek emen Euzkadi'ri egin daikeoen kaltea"? Eta berak azkenean: "A Cantalapiedra oiuka, beren errira jaurtiko doguz danak emendik".

* * *

BERTAKOTU?

Kanaketarrak badabe guk ez dogun eragozpen larri bat. Auteskundeetan irabazteko, frantziarrak ez diran atzerritar guztiak kanaketar biurtu bearko leukeez. Baiñan asiatar oiek ez dabe kanaketar biurtu nai. Beren kultura kanaketarrena baiño aundiagoa bait da.

Emen ordea, etorri yakuzan españiarrak, geienak beintzat, errez euskotar egin daikeguz, kulturaz euskaldunak baiño beeragokoak diralarik, atsein bait yake beren buruak euskotar agertzea.

"Euskotar egin", esan dot; ez, "Euskaldun egin". Emen —o! mirarizko gauza—, kultura ederragoko jendeok, kultura gutxigoko jendeen izkuntza artzen ari bait gara, gure izkuntza ederra eriotzara galduta.

* * *

BURRUKA

Auteskundeen bidez askatasunik lortuko ez dabela ikustean, indarkerizko bidera jo dabe kanaketarrek. Eta ori egitean, arazo bikoitz bat eskeintzen dauskue gure aterketa-lanerako:

— Zuzentasunaren aldetik, kanpotik etorri yaken jendea kanaketar biurtzerik ez daben ezkerero, zillegi al yake kanaketarrei borrokara jotzea?

Baiñan, atzerritik Kaledoni Berrira etorritako langille oiek edo Frantzi'tik etorritako kolonizatzaillae oiek, bai al dabe Kaledoni Berriaren etorkizuna jokutzen dan auteskunde batzuetan parte artzeko eskubiderik!

Kanaketarrek ekarri ez dabezan eta kanaketarren zanpatzaillae diran jende oiei, kanaketarren askatasuna zanpatzen jarraitu aal izateko, auteskundeetan autarkia emotea, ez al da opresioaren alde, ots, zanpaketaren alde, lan egitea?

— Egokitasunaren aldetik, au da arazoaren muiña: Indarkeriaren bidez lortu al daikee kanaketarrek askata-

suna? Ez, noski. Frantzi ez bait da Inghlanderria arrazoiaren aurka indarkeria erabiltzez lotsatzeko. Euki beie gogoan ori, gure arteko indarkerizaleek. España eta Frantzi ez dirala Inghlanderria.

* * *

BATASUNA BEAR

Gai batean bakarrik dagoz kanaketarrak euskaldunok baiño obeto. Gu zatiturik gagoz. Aiek, ez.

Euskotarrok nai-ta-naiezkoa dogu, ostera Sabiñ'an Alderdiaren batasuna bir-osotzea. Guk irabazi daikeguz Euzkadi'ren onerako, azkeneko ogei ta amar urte aue-tan etorri yakuzan atzerritarrok.

Zergaitik ez dira Sabin'en Alderdi zatitutako buruki-deek ekintza ortara jartzen? Ori lortzen ez ba'dogu ez dogu askatasunaren bidean ezer egiterik izango. Orixe dogu beraz, Aberriaren askatasunaren bidean ekintza garrantzitsuenetan garrantzitsuena.

Argi erakutsi dauskue gure politikolari eta buruki-deek Alderdi zatitua ostera bat egiteko ez dabela balio. Alderdi bat aurkitu eben Alderdira etorri ziranean. Bi puska egiñik utzi dauskue Alderdia!!!

Utzi beie agintaritza. Lotu bediz abertzaletasunaren zabalkundera, Euzkadi'n jendea, dana, edo beintzat geiena, abertzale biurtu daiten. Ekintza au garrantzi aundiagokoa da beste ura baiño. Eta beste ura —agintaritza—, egoki erabiltzeko, badauz Alderdiak izkutuan alderdikide bikaiñak. Bedi Ardantza bera, esan dodanaren adigarri.

Franko il ostean Alderditik jendea irten zanean, baeban zisma arek egiazko arrazoa, irten ziran zatiak (E.E. eta H.B.) komunsitak bait ziran. Baiña bigarren zatiketa onek ez dau pertsonalkeri utsa beste arrazoirik. Ez dot esango nor dan zatiketa ontan errurik geiena dauna. Geiago edo gutxiago, zatiketa mingarri onen oben iguingarri ontan danak bait dira obendun eta errudun.

Madarikatua izan bedi Alderdia zatitu zan eguna!

LATIEGI'TAR BIXENTE

